

Hírek, ismertetések

Összeállította: PIROS Olga

Események, rendezvények

21. Téli Ásványtudományi Iskola

(Veszprém, 2026. január 29–30.)

A 21. Téli Ásványtudományi Iskola mottója az „Okos ásványok – Smart minerals” volt. A címadás mögött ezúttal is az inspiráció és nem a tematikus korlátozás állt: arra hívta fel a figyelmet, hogy az ásványok szerkezetükben, felületükön, zárványaikban és reakcióikban olyan információt hordoznak, amely technológiai alkalmazások, földtani és környezeti folyamatok szempontjából „intelligens” módon hasznosítható. A rendezvényre 93 fő regisztrált 34 különböző intézményből/településről, ami jelzi, hogy az iskola továbbra is a hazai ásványtani–geokémiai közösség egyik legfontosabb éves fóruma.

Az első előadáscsoport az ásványtulajdonságok „tervezésének” és ipari alkalmazásának kérdéseit járta körül. Az ásványok átalakításának alkalmazott vonatkozásairól KRISTÁLY Ferenc beszélt („Ásványok okosítása”). A nanotechnológiai és fotokatalitikus lehetőségeket ZÁMBÓ Dániel mutatta be réz(I)-oxid alapú félvezető nanorészecskéken, míg KOVÁCS János a TiO₂ „kvintett” fotokatalitikus tulajdonságait taglalta. A blokk második felében a radioaktív hulladéktárolás került előtérbe: cementes rendszerek korróziós és szerkezeti vizsgálatáról FÁBIÁN Margit, az ettringit szerepéről SZABÓ-KRAUSZ Zsuzsanna számolt be.

A délutáni blokk az ásványok felületének, belső szerkezetének és növekedési sajátosságainak „intelligens” viselkedésére fókuszált. A heterogén jégmagképződésről és légköri szerepéről PÓSFAY Mihály tartott előadást. A meghívott előadók közül SZATHMÁRY Eörs interdiszciplináris előadásában az ásványfelületek lehetséges szerepét elemezte az élet kialakulásában, új perspektívát nyitva a geológia és a biológia határterületén. BARKÓ György mesterséges Mars- és Hold-talajokkal végzett agrotechnikai kísérleteket mutatott be. Az ammoniteszek kalcitos rágószervének különleges kristályszerkezetét DEMÉNY Attila ismertette, míg a kalcit orientált kristálynövekedési jelenségeit NÉMETH Péter tárgyalta. Az esti záróblokkban vegyes témák kerültek elő: vízhatású talajok vas- és karbonát-kiválásairól SIPOS Péter beszélt, az elasztikus termobarometria módszertanát SPRÁNITZ Tamás mutatta be. A nap végén TAKÁCS József a drágakövek gyakorlati „okosságát” ismertette, majd PAPP Gábor az ásványtan oktatástörténetét tekintette át kritikai élel.

A pénteki program első blokkja érteleptani és magmás folyamatokkal foglalkozott. A rudabányai Pb–Zn–barit ércesedés új eredményeit B. Kiss Gabriella ismertette. A vulkáni illók viselkedésére következtető apatitvizsgálatokat HAJDU Krisztina, míg az olivin és olvadékzárványai hasznát a magmaforrás jellemzésében PÁNCZÉL Emese mutatta be. Ezután az archeometria került előtérbe: a földpátok katódlumineszcens provenienciavizsgálatáról BOZSIK Vivien beszélt, míg a gránátok Raman-spektroszkópiás és gépi tanulásos elemzéséről ARADI László tartott előadást. Az iskola különleges színfoltja volt CSUPOR Dezső gyógyszerkutató előadása, mely az ásványok gyógyászati alkalmazásának múltját és jelenét tekintette át. A záróblokkban az agyagásványok és bioásványok kerültek előtérbe: NÉMETH Tibor a (peri)glaciális környezetek agyagásvány-társulásait elemezte, míg KIS Viktória a csont monoklin bioapatit nanokristályainak szerkezetét mutatta be.

Az előadók között sok fiatal kutató szerepelt, ami különösen öröndetes. Az egyes előadásokat élénk szakmai vita követte; a kérdések gyakran módszertani részletekre és értelmezési alternatívákra irányultak. A diskurzus a szünetekben és a csütörtök esti közös vacsorán is folytatódott. Ez utóbbi idén is kiváló alkalmat teremtett a szakmai ügyek megbeszélésére és a régen látott kollégák személyes találkozására. A rendezvény költségeit a Pannon Egyetem Mérnöki Karának dékáni kerete fedezte. A 21. Téli Ásványtudományi Iskola ismét megerősítette, hogy az ásványtan – a klasszikus leíró megközelítéseken túl – ma már erősen interdiszciplináris és adatintenzív tudományterület, amelyben az „okos” jelző nemcsak az ásványokra, hanem a kutatói megközelítésekre is érvényes.

PÓSFAY Mihály

Könyvbemutató: HOFFERNÉ dr. HANICH Erika:**„A selmeci kincs és mai őrzői”**

(2026. 02. 11. OMBKE Székház)

HOFFERNÉ dr. HANICH Erika bányász édesapjától „örökölte” az érdeklődést a bányászat iránt. Ez a kötet már a harmadik a bányászattal foglalkozó könyvei sorában, amely a többiekétől eltérően kifejezetten a bányász hagyományokkal és a bányászok képzés ikonikus helyeivel foglalkozik.

A könyvbemutatóját CSERNY Tibor szervezte meg, s a témához méltó hozzászólókat választott, akik részben méltatták a kötetet, részben kérdéseket tettek fel a szerzőnek. A bemutatót a házigazda, dr. Szombatfalvy Anna okl. kohómérnök, az OMBKE elnöke köszöntötte. A könyvbemutató moderátora CSERNY Tibor volt.

A kötetet elsőként VARGA Tamás okl. erdőmérnök, a könyv lektora méltatta. BÓHM József okl. bányamérnök, a Miskolci Egyetem c. egyetemi tanára a bányász hagyományok egyetemességéről beszélt, kiemelve, hogy a selmeci hagyományok megtartása nemcsak a magyaroknak, hanem az egyetemes bányász kultúra szempontjából is nagyon fontos. ZELEI Gábor okl. geofizikusmérnök, a Magyar Bányászati Szövetség és a Magyar Őrészeti Szövetség ügyvezető főtitkára örömet fejezte ki, hogy a szájhagyományok és kéziratok útján terjedő selmeci kincsnek és azok őrzőinek bemutatása most már nyomtatásban is megjelent. PRAK-FALVI Péter okl. geológus-mérnök, a Novohrad–Nógrád UNESCO Globális Geopark geológusa gyakorlatias kérdéseivel bombázta a szerzőt. CSABA Dániel a Soproni Egyetem V. éves erdőmérnök hallgatója, a Selmeci Társaság tagja, volt könyvtárosa a fiatalok körében népszerű eseményekről beszélt.

A beszélgetés során kiderült, hogy a szerző nagyon alaposan összeszedte a hagyományokat, és szakirodalomból ismertette a hagyományok szempontjából ikonikus helyeket, de nem volt még lehetősége eljutni egy szakestélyre vagy megnézni a gyönyörűen felújított az UNESCO világörökség részét képező Selmecbányát. A jelenlévők ez alkalomból meghívták, hogy vegyen részt velük a következő szakestélyen, és látogassanak el Selmecbányára.

A jó hangulatú eseményen több mint 20 érdeklődő vett részt.

PIROS Olga

Személyi hírek

Március 15-e alkalmából VELLEDETS Felicitász tagtársunk Magyar Érdemrend Tisztikereszt polgári tagozat kitüntetését vehetett át. KOMLÓSSY György tagtársunkat Prometheus-díjjal tüntették ki. Gratulálunk!

Gyászír

Fájdalommal tudatjuk, hogy

BALÁZS Endre (1941–2026) tagtársunk elhunyt.

Emléke szívünkben és munkáiban tovább él!

Könyvismertetés

MAROS Gyula, HÁLA József: *Art Geo Palota a Stefánián. A Földtani Intézet szecessziós épülete* – SZTFH, Budapest, 2025 (228 oldal)

Amikor a Földtani Intézet épületét emelték, még alig álltak házak az akkor VII. kerületi, tulajdonképpen városszéli Stefánián. Az Art Geo Palota a 19. század legvégén épült. Az alapkövet 1898. február 9-én tették le, majd az építkezést 1899. október 1-jén fejezték be. Idáig azonban több évtizedig tartó küzdelem vezetett.

A magyar föld kutatásának állami tudományos intézménye sokáig az 1849-ben alapított bécsi földtani intézet (Geologische Reichsanstalt) volt, de az állami munkálatokat kiegészítve jelentős szerepet játszott e tekintetben az 1848-ban létrehozott, tudományos társadalmi szervezet, a Magyarhoni Földtani Társulat is. Az 1867. évi kiegyezés kedvező viszonyokat teremtett egy hazai földvizsgáló intézmény létrehozásához. Ennek első lépéseként 1868-ban GOROVE István földművelés-, ipar- és kereskedelemügyi miniszter a minisztériumában megalapította a Magyar Királyi Földtani Osztályt, amelyből a következő évben létrejött a világ legkorábban megalakult, hasonló intézményei közé tartozó, egyben Magyarország első állami tudományos intézménye, a Magyar Királyi (később Állami) Földtani Intézet. Az intézmény HANTKEN Miksa, a világhírű paleontológus irányításával gyorsan fejlődött és növekedett, de önálló helye nem volt, a főváros különféle középületeiben mint „albérlő” működött. Így már 1881-ben felmerült egy megfelelő méretű és e célra emelt épület igénye. Az 1882-ben kinevezett, agilis igazgató, BÖCKH János beadványokkal ostromolta az egymást váltó illetékes minisztereket, de csak ígéreteket kapott. Az események akkor gyorsultak fel, amikor a gazdag, de szerény körülmények között élő földbirtokos, a vagyonának nagy részét a természettudományok támogatására áldozó SEMSEY Andor 1895-ben felajánlott 50 000 aranyforintot (a szükséges pénz kb. egynegyedét) a cél megvalósítására.

1896-ban a főváros a Stefánia úti telket adta, DARÁNYI Ignác földművelésügyi miniszter pedig 1897-ben tárcája költségvetéséből biztosította az építkezés költségeit. A tervpályázatra 14 pályamű érkezett be, a nyertes LECHNER Ödön lett. 71 ajánlkozó közül kiválasztották a kivitelezőt is HAUSZMANN Sándor budapesti

kőfaragómester és vállalkozó személyében. Az épület ünnepélyes átadására 1900-ban került sor.

A Földtani Intézet épülete megnyitásának 100. évfordulója alkalmából 2000-ben a Magyar Állami Földtani Intézet jelentette meg az *Art Geo Palota a Stefánián – 100 éves a Földtani Intézet Lechner Ödön által tervezett épülete* (MÁFI, Budapest) című könyvet, amelyet az intézmény két tudományos munkatársa, HÁLA József tudománytörténész és MAROS Gyula geológus készített. 2025-ben, a 125. évfordulón is ők kaptak megbízást egy bővített kiadás megalkotására. A könyv kiadója az időközben bekövetkezett szervezeti változások következtében a Szabályozott Tevékenységek Felügyeleti Hatósága (SZTFH) lett, amelyen belül 2022-től a Földtani Szolgálatra tartoznak hazánk geológiai, köztük az egykori Földtani Intézet feladatai.

A könyv NAGY László elnök (SZTFH) köszöntőjével és MAKOVECZ Imrénének az első kiadásból átvett előszavával kezdődik. Ahogy az épület tornyán lévő földgömböt a négy égbolt-titán tartja, úgy tartotta a vállán a megvalósítás gondjait négy földi titán: BÖCKH János igazgató, LECHNER Ödön építész, SEMSEY Andor földbirtokos, mecénás és HAUSZMANN Sándor vállalkozó. Rájuk irányítja a figyelmet az előszó után a szerzők összefoglalása.

Ezt követően 14 fejezet alkotja a könyv törzsanyagát. Minden fejezetet a szerzők vezetnek be, ezt követik a korabeli dokumentumok, újság- és folyóiratcikkek, rajzok, régi és mai fekete-fehér és színes fotók. A fejezetekben a következőkről olvashatunk: 1. az intézet története az új épület előkészülte előtt, 2. a zuglói telek „kalandos” megszerzése, 3. a pályázatok lefolyása és eredménye, 4. az építkezés, 5. kitekintés a környékre, 6. az ünnepélyes megnyitás, 7. az intézetet 1869-ben megalapító Ferenc József király látogatása, 8. az épület bemutatása, 9. az építkezéshez felhasznált kőzetek, 10. a mecénás (SEMSEY Andor), 11. az igazgató (BÖCKH János), 12. az építész (LECHNER Ödön), 13. az építőmester (HAUSZMANN Sándor), 14. a munkatársak (1868–2025).

A kötet végén „Az Art Geo Palota megújulása” címmel GONDA Bence stratégiai elnökhelyettes (SZTFH) utószavát olvashatjuk. Ebből idézzük a jelenleg felújítás előtt álló épület jövőjére vonatkozó sorokat: „Az SZTFH célja, hogy a nemzeti örökséget úgy őrizze és fejlessze tovább, hogy az egyszerre maradjon a tudományos közösség bástyája és a közönség számára is inspiráló kulturális tér. A megújult Art Geo Palota újra a földtani ismeretterjesztés, az innováció és az együttműködés központjává válik – egy olyan helyé, ahol a magyar földtudomány múltja és jövője találkozik.”

Ajánljuk ezt a SEBESTYÉN-VASS Tímea által tervezett, a Gyomai Kner Nyomda Zrt. munkáját dicsérő, impozáns könyvet azoknak, akik a geológiatörténet, építészettörténet és/vagy művészettörténet iránt érdeklődnek, és azoknak is, akik egyszerűen csak gyönyörködni akarnak a budapesti Stefánia út ékességében, az épület egészében és rejtett szépségeiben (kék, Zsolnay-cserepes tető, a homlokzat népművészeti és geológiai motívumai, a népi ihletésű belső festett faldíszei és csiszolt ablaküvegei), az ezeket ábrázoló régi képekben és a kiváló fotósok (BERECZKI László, FRIEDL Zoltán, HACK Róbert, John HERALD, LANTOS Zoltán, MAROS Gyula és PALOTÁS Klára) által készített sok-sok mai, színes fényképben – LECHNER mester egyik legletisztultabb és legszebb művében, a magyar szecesszió büszkeségében.

A kötet kereskedelmi forgalomba nem került.

HÁLA Noémi